

het goud uit hunne schatkamers misschien tegen een gelijk gewicht in brood zullen willen verruilen; terwijl zoo vele legerhoofden in hun veldheersstaf geen waarborg meer vinden voor de gehoorzaamheid van eigenwillige krijgsbenden; terwijl zoo vele kooplieden het verval van handel en krediet, zoo vele ambtenaren het gemis hunner betrekking, zoo vele ambachtslieden het stilstaan van alle werkzaamheden betreuren, — weet hy, die zich der Wetenschap, der Letteren, der Kunst heeft toegewijd, dat hy daarin — wat hy voor 't overige als mensch en burger lijden moge — een schat bezit, die geen maatschappelijke omwenteling in staat is, hem te ontnemen. — En, is deze gedachte troostrijk voor elk onzer op zich zelve, ook aan onze Vereeniging, als zedelijk lichaam beschouwd, moet zy een stof tot tevredenheid, een spoorslag tot dubbele werkzaamheid strekken. Wat in de politieke of financieële waereld besproken, vastgesteld, verricht wordt, blijkt morgen licht vruchteloos en ydel; — maar bestendig en nimmer verloren zijn de scheppingen van kunst en wetenschap.

Doch waartoe u langer bezig te houden met een waarheid te betoogen, waarvan de overtuiging sedert lang in den boezem van elk uwer is vastgeworteld? Heeft het bestaand gebruik aan den Voorzitter de taak opgelegd, om de werkzaamheden der Algemeene Vergadering door een inleidingsrede te doen voorafgaan, de bescheidenheid gebiedt my, in die rede de gewis door u allen verlangde korthed te betrachten: en ik vlei my alzo aan uwen wensch te voldoen, wanneer ik, zonder verdere woordenspilling, overga tot het meer zaakrijke deel mijner taak en u de gebeurtenissen mededeel, sedert onze laatste Samenkomst in de verschillende Klassen voorgevallen.

Aan de Tweede Klasse viel het geluk ten deel, in het afgelopen tijdvak geen Lid noch Geassocieerde te verliezen; het overlijden van haren Korrespondent F. VAN TEUTEM is op gisteren door my herdacht geworden.

Aan de Derde Klasse ontviel haar waardig Lid P. VAN LIMBURG BROUWER, van wiens geleerdheid en werkzamen yver het Vader-

land en de Wetenschap zoo vele rijke en veelsoortige vruchten genoten, en er nog zoo vele te wachten hadden. Van de verscheidenheid zijner gaven en van de wijze, waarop die werden op prijs gesteld, getuige de omstandigheid, dat achtereenvolgens twee Klassen van het Instituut zijne verdiensten erkenden, die hem eerst tot Korrespondent, later tot Lid benoemden. Redenen van kieschheid, welke hem tot eere strekten, deden hem echter, toen hem het Lidmaatschap der Derde Klasse werd aangeboden, voor dezelfde betrekking by de Tweede bedanken. Van zijn belangstelling in het Instituut getuigen de Verslagen der Derde Klasse, getuigt vooral de voortreffelijke wijze, waarop hy, nu drie jaren geleden, zich ter Openbare Vergadering dier Klasse van de hem opgedragen spreekbeurt kweet. Aan zijn nagedachtenis is door den Heer SYBRANDI hulde gedaan in een treffelijk verloop, 't welk geplaatst is in den *Konst- en Letterbode* van September 1847, en my terughoudt van breeder in 's mans lof uit te weiden.

Nog had dezelfde Klasse de verliezen te betreuren van eenen harer Geassocieerden, den geleerden Filoloog FR. JACOBS, te *Gotha*, die reeds in het jaar 1809 als Korrespondent, en sedert 1813 als Geassocieerde, aan haar verbonden was, en van J. GRÄBERG DE HEMSO, te *Tanger*, haren Korrespondent sedert meer dan dertig jaren.

Treffend waren de slagen, welke de Vierde Klasse ondervond door het overlijden van hare Leden H. SIX VAN HILLEGOM en J. W. WILMS. Zy verloor in den eerste een man, die als yverig voorstander en oordeelkundig Beschermer der Schoone Kunsten door weinigen werd geëvenaard, in den laatste een komponist, wiens lof niet sterven zal, zoolang nog trouw aan Vorst en Vaderland in Nederlandsche harten leven en in Nederlandsche volkszangen zal uitgestort worden. Meer over hen beiden te spreken, of over den overleden Geassocieerde dier zelfde Klasse, den door geheel Europa, wat zeg ik, door beide waerelddeelen gevierden en betreunden MENDELSON BARTHOLDY, zoude my te minder voegen, daar hunne verdiensten ter Vergadering der Vierde Klasse op morgen, door meer bevoegde beoordeelaars, in 't openbaar herdacht zullen worden.

geringste kleinigheid hem deed opmerken, wanneer daarin het aanwezen eener oorzaak van gewigtige uitkomsten mogelijk kon ondersteld worden.

Maar zulke beschouwingen — deze Vergadering zal het be-
seffen — vallen buiten het doel en de tijdsbepaling van ons tegen-
woordig zamenzijn. Zij behooren tot de Geschiedenis van het
Huis van Oranje. Zij behooren echter ook tot de Geschiedenis
van ons Vaderland. Want het leven van den Koning, wiens
afsterven wij betreuren, was een doorlopend bewijs van de
kracht, welke de zamenhang tusschen de lotgevallen van het
Huis van Oranje en de lotgevallen van het Nederlandsche Volk
in den loop van drie eeuwen verkregen heeft. Moge het aan
Koning WILLEM III gegeven worden, die kracht te versterken,
en Hij den zegen des Allerhoogsten ondervinden, om van Zijn
roemruchtig Huis de eer te handhaven en de roeping te volgen,
en moge zijne regering voor het Nederlandsche Volk een tijdperk
zijn, niet van hoofdsche prachtvertooning als onder den eersten
WILLEM III, niet van schittering op het Europeische staatstoneel
als onder den tweeden WILLEM III, maar een tijdperk van volks-
geluk onder eene wijze en krachtige regering.

Met zulke beschouwingen en wenschen, maar niet om het
gewicht van elke persoonlijkheid te miskennen, mag in dezen
kring de stelregel van het staatsregt worden toegepast, dat de
Koning nooit sterft. Ook de wetenschap sterft nooit, en even-
wel, wanneer een onzer plaats heeft gemaakt voor een opvol-
ger, gedenken wij zijner met een weemoedig vaarwel. Dit uur
zelf roept mij tot die taak, en ik ga haar thans vervullen.

De Derde Klasse heeft sedert hare laatstvorige Openbare Zit-
ting, van hare gewone Leden zich door den dood zien ont-
rukken den Hoogleeraar **PETRUS VAN LIMBURG BROUWER**, die, na in
den jare 1835 tot Lid der Tweede Klasse te zijn benoemd,
toen hem een jaar later het Lidmaatschap der Derde werd aan-
geboden, voor die betrekking bij de tweede heeft gemeend te
moeten bedanken. In den ouderdom van 51 jaar is hij te *Gro-
ningen* overleden op den 21sten Junij 1847, denzelfden dag des
jaars, waarop hij 27 jaren te voren den graad van Doctor in

de Bespiegelende Wijsbegeerte en de Letteren had verkregen aan de Universiteit te *Leiden*. Die 27 jaren zijn vervuld geweest van eene letterkundige werkzaamheid, waarvan de vruchten zoo menigvuldig zijn, dat men zich verwonderen moet over de vele studie-uren, die de dagen dier jaren voor hem moeten gehad hebben. Reeds bij een eerste overzigt van de lijst zijner geschriften, zoo als zijn vriend Doctor HUBER en ons medelid KIST die, naar tijdsorde gerangschikt, gegeven hebben, — laatstgenoemde in de, voor de Geschiedenis der Letteren in ons Land, zoo belangrijke Handelingen der Algemeene Vergadering van de Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te *Leiden*, — staat men getroffen door de menigte en verscheidenheid. Maar wanneer men zich bekend heeft gemaakt met den inhoud van dat groot aantal Redevoeringen en Verhandelingen, waaronder twee met goud bekroond, en men gelezen heeft zijne twee hoofdwerken, de in het Fransch geschrevene *Geschiedenis van de zedelijke en Godsdienstige Beschaving der Grieken*, in 8 deelen, en zijn veel omvattenden arbeid over *CESAR en zijne Tijdgenooten*, en men let nog op drie oorspronkelijke en twee uit het Italiaansch vertaalde Romans, en men vestigt de aandacht op de onderwerpen van 18 andere boekwerken, en men bedenkt dan, wat al lezens en overpeinzens er noodig geweest is, om bij voorbeeld de uitmuntende *Proeve over de zedelijke schoonheid der Poëzij van PINDARUS* te schrijven, of zich van de teedere taak te kwijten der Geschiedenis van het leven zijns schoonvaders WISELIUS, dan verlangt men te weten, hoe de arbeidzaamheid van éénen man zulke rijke vruchten heeft kunnen dragen. Het antwoord op die vraag is gegeven in de levensberigten, welke reeds het licht hebben gezien, en inzonderheid in de treffelijke karakterschets, door BROUWERS vriend, den Predikant SYBRANDI, geplaatst in de *Algemeene Konst- en Letterbode*. Dat antwoord komt hier op neder: hij hield zich onafgebroken bezig met één onderwerp, totdat het geheel was afgewerkt, en hij rigtte al zijne studiën naar één bepaald doel. Dat doel was: den gang van de verstandelijke en zedelijke beschaving des menschdoms na te sporen en daarvan in de eerste plaats de sporen na te gaan in de ge-

denkstukken der oudheid. Hoe hij er toe gekomen is, dat doel bijzonder in het oog te vatten, zij den tegenwoordigen Spreker veroorloofd uit de gemoedsstemming van den gevoeligen man te verklaren. Gij herinnert u, Mijne Geachte Medeleden, hoe hij de Redevoering *over de verhouding, waarin de beoefening der Oude Letteren staat tot den geest der eeuw, die wij beleven*, waarmede hij onze vijftiende Openbare Vergadering heeft opgehuisterd, besloten heeft met deze bede van PETRARCA:

»Gij weet, o Heer, die alle mijne begeerten en alle mijne »verzuchtingen kent, dat ik in deze Letteren nooit anders ge- »zocht heb dan een goed mensch te worden. Gij weet, o Heer, »die harten en nieren proeft, dat ik nooit zoo ijdel, nooit zoo »begeerig naar roem geweest ben (schoon ik niet ontken het soms »wel eens geweest te zijn), of ik verlangde toch altijd nog meer »goed te worden, dan geleerd!"

Dat verband, zedelijke beschaving als eene vrucht van verstandelijke ontwikkeling, gelijk in de Geschiedenis der menscheid te leeren kennen, zoo ook onder zijne tijdgenooten te bevorderen, was voor hem even zeer behoefte, als hij het in zich zelve wenschte te verwezenlijken; daarheen was de geheele werkzaamheid van zijnen geest gerigt; dat was voor hem het doel der philologische wetenschap: en dat hij te dien opzichte op een eigenaardig standpunt stond, herinnert gij u almede uit de Redevoering, door een ander hooggeacht Lid onzer Klasse gehouden in de Openbare Vergadering, welke op de zoo even gemelde gevolgd is ¹.

Maar er was bovendien in den geest van VAN LIMBURG BROUWER een aanleg, die men tragisch-satirisch zou kunnen noemen. Daarvan heeft het tragisch gevoel inzonderheid zijne eerste schrede op de letterkundige loopbaan geleid: zijne ongemeene teergevoeligheid voor menschenlijden heeft hem zelfs, zoo ik meen, voornamelijk op die loopbaan gebracht. Hij oefende te *Rotterdam* de geneeskundige praktijk uit, vanwaar hij aan een vriend schreef: »mijne uitzigten zijn zoo donker als de nevel, die in

¹ J. BARE, *Redevoering over de Philologie, als een werkzaam en noodzakelijk bestand-deel der tegenwoordige beschaving*, in het Jaarboek van 1847.

»den stormigen herfstnacht *Lochlin's* kale rotsen bedekt !» Geheel zijn medelijdend hart verplaatste zich telkens in den toestand der lijdens, die hij te behandelen had, en nog staat den tegenwoordigen Spreker het gesprek voor den geest, waarin hij dezen verhaalde, hoe hij om de woning van een bedenkelijken kranke, voor wien zijne hulp was ingeroepen, in den laten avond en tot dat het eenzaam was geworden op de straten, had rondgezworven. Dat matte zijne ziel af en zou zijn ligchaam ondermijnd hebben; en hij besloot zijn leven eeniglijk aan de studie der letteren toe te wijden. Was het wonder, dat de lezing der Grieksche *Tragici* hem inzonderheid boeide? Te gereeder bracht hem dit tot het onderzoek naar den aard en de strekking van het Tooneel in het algemeen, daar ook de andere hoofdsoort van tooneeldichting eene verwantschape kiem van belangstelling in zijnen geest vond, waaruit zijne gave en neiging zijn voortgesproten om personen en zaken te beoordeelen met levendig vernuft. Dit satirisch bestanddeel van zijnen geest is vooral in rijperen leeftijd meer werkzaam geworden, en het heeft zelfs, meen ik, op de kleur van zijnen stijl een merkbaaren invloed gehad. Ook de aanwending daarvan bracht hij tot het doel der Philologie. »Als »in de Kerk,» sprak hij — gij herinnert het u — te dezer plaatse — »Als in de Kerk ligtzinnigheid en ongodsdienstigheid de gemoe- »deren van het spoor brengen, moeten zij, die in de school der »oudheid gevormd zijn, als *ARISTOPHANES*, door den geessel der sa- »tire, of als *SOKRATES*, door geestige ironie, de sophisten aan de »kaak zetten, en zoo de jeugdige harten behoeden voor het ver- »derf.» Zoo is het gekomen, dat aan het hoofd van de lijst der letterkundige werken van *VAN LIMBURG BROUWER* zijne doctorale Verhandeling staat over *SOPHOKLES*, en dat die lijst wordt besloten met een satirischen roman.

Van zijne werken zijn het vooral zijne proeve over *PINDARUS*, in de Fransche taal overgebracht, zijn eerstgenoemd hoofdwerk, in het Fransch geschreven, en zijne *Apologia Socratis*, welke zijnen naam eene Europeische vermaardheid hebben doen verwer-

¹ P. VAN LIMBURG BROUWER, vooral in zijnen jeugdigen leeftijd geschetst, door Dr. C. U. J. HEBER, Gron. 1848.

ven. Maar alle zijne werken zijn schoone gedenkteekenen van navolgenswaardige arbeidzaamheid, van veel omvattende kennis, van een levendigen geest, en van een gemoed, waarvan de nagedachtenis dierbaar zal blijven aan velen, die het gekend hebben.

Onder hare Geassocieerden heeft de Klasse het verlies te betreuren van drie beroemde namen, *JOHAN GOTTFRIED JAKOB HERMANN*, *JEAN ANTOINE LETRONNE* en *CHRISTIAN FRIEDRICH WILHELM JACOBS*.

GOTTFRIED HERMANN, den ouderdom van 76 jaren bereikt hebbende, overleed op den laatsten dag des vorigen jaars. Het was juist het jaar, waarin hij eene halve eeuw Hoogleeraar te *Leipzig* was geweest, en in die 50 jaren is, door een aantal leerlingen, die weder op hunne leerlingen gewerkt hebben — de namen van *WINER* en *BRETSCHNEIDER* kunnen hier genoemd worden — zijne wijze van kritiek en interpretatie bij het behandelen der Grieksche en Latijnsche schrijvers, ook voor andere wetenschappen, van onberekenbaren invloed geweest. Van zijne Akademische voordragt en leermethode wordt getuigd, dat zij onovertreffbaar waren, en op deze doelde gewis *GOETHE*, wanneer hij hem noemde »den meesterlijken kenner, die het oude weet nieuw te maken »en het afgestorvene te bezielen.» Onder ons is hij het meest bekend als grondlegger eener wetenschappelijke theorie van de Metriek en door zijne bearbeiding van verscheiden tragediën van *EURIPIDES*. *GOTTFRIED HERMANN* stond ten aanzien der beschouwing van de ware strekking der Philologie, even als *ODZE VAN LIMBURG BROUWER*, op een bepaald, eigenaardig standpunt, maar op een geheel ander dan deze. Voor hem was de kennis van de talen en de litteratuur der oudheid, voor hem was te leven te midden van de heerlijke bloemen harer poëzij en welsprekendheid om er de verkwikkende en versterkende geuren van in te ademen, dat was voor hem het doel der Philologie. *GOTTFRIED HERMANN* stond in dat opzigt lijnrecht over tegen *BÖCKH* en *OTTFRIED MULLER*: maar daarin kwam hij met *ONZEN VAN LIMBURG BROUWER* overeen, dat hij in zijn leven toepaste wat hij in zijne geschriften verkondigde: »ea maxima est et non interitura laus, non utilem tantum et »doctum sed etiam bonum virum esse.»